

УДК 332.142.4:336.14(477)

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.206.64-73>

Жиліук І.С.

Луцький національний технічний університет

Zhyliuk Ivan

Lutsk National Technical University

<https://orcid.org/0009-0004-7489-5481>

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті розроблено методичні підходи до оцінки фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів України, які базуються на інтегральній оцінці конкурентоспроможності та фінансового забезпечення регіону. Визначено напрями інтегральної оцінки конкурентоспроможності регіону, які включають оцінку конкурентоспроможності за обсягами виробничої та збутової діяльності, за забезпеченістю трудовими ресурсами, за інноваційним розвитком, за обсягами інвестиційної діяльності. Визначено напрями інтегральної оцінки фінансового забезпечення регіону, які включають оцінку фінансового забезпечення за доходами місцевих бюджетів, за власними коштами суб'єктів бізнесу, за доходами населення, за коштами зовнішніх інвесторів. Відображено математичні та статистичні інструменти обчислення інтегральних показників та групування регіонів за рівнем фінансового забезпечення конкурентоспроможності.

Ключові слова: джерела фінансового забезпечення регіону, доходи місцевих бюджетів, конкурентоспроможність регіону, фінансове забезпечення регіону, фінансове забезпечення конкурентоспроможності регіонів.

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING FINANCIAL SECURITY OF THE COMPETITIVENESS OF UKRAINIAN REGIONS

In the article, methodological approaches are developed to assess the financial support for the competitiveness of Ukraine's regions, based on an integral evaluation of regional competitiveness and financial provision. The proposed framework combines analytical, statistical, and comparative methods that allow identifying the degree of interdependence between the financial capabilities of territorial units and their competitive performance in the national economic system.

The directions of the integral assessment of regional competitiveness are defined, including the evaluation of competitiveness in terms of production and sales volumes, labor resource availability, innovative development, and investment activity. Special attention is paid to the role of innovation and technology transfer as driving forces of regional economic growth and structural modernization, which determine the ability of regions to adapt to global market challenges. The directions of the integral assessment of regional financial support are also identified, covering the evaluation of financial provision by local budget revenues, business entities' own funds, household incomes, and external investors' resources.

This multidimensional approach ensures a comprehensive understanding of how various financial flows and institutional factors affect the regions' potential to maintain sustainable development and increase competitiveness. Mathematical and statistical tools for calculating integral indicators and grouping regions by the level of financial support for competitiveness are presented, which makes it possible to classify regions according to the adequacy of their financial resources, identify disparities, and determine priority areas for improving financial mechanisms of regional policy. The obtained results can serve as a scientific basis for developing targeted strategies aimed at balancing interregional development, strengthening financial autonomy, and enhancing the overall competitiveness of Ukraine's economy within the framework of European integration processes.

Keywords: sources of financial support for the region, local budget revenues, regional competitiveness, financial support for the region, financial support for the competitiveness of regions.

JEL classification: R11, R58, H72, C43, O18.

Постановка проблеми. Сучасні умови розвитку регіонів України, зумовлені воєнним станом в країні, свідчать про погіршення їх конкурентоспроможності, як багатогранного феномену їх розвитку. Це пояснюється тим, що через війну в країні, регіони зазнали

витрат, які вплинули на втрату низки переваг і пріоритетів, що лежали в основі їх конкурентоспроможності у довоєнний період. Загалом, відновлення конкурентоспроможності регіонів України є складним процесом і вимагає достатньо високих обсягів фінансових

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Жиліук І.С., 2025

ресурсів, оскільки підвищення конкурентоспроможності тісно пов'язане із фінансовим забезпеченням їх розвитку, головною основою якого є фінансові ресурси і джерела їх формування [1, с. 337]. Головним орієнтиром у даному аспекті виступає зростання власних фінансових ресурсів регіону, а також підвищення можливостей для залучення зовнішніх коштів з метою їх спрямування в розвиток пріоритетних сфер регіону. Зокрема, для посилення конкурентоспроможності регіонів України у повоєнний період важливого значення набувають напрями фінансового забезпечення, які лежать в основі залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій, підвищення активності фінансово-кредитних установ, забезпечення бюджетної стійкості на регіональному рівні [2, с. 64-65].

Зважаючи, на різні масштаби втрат від війни в окремих регіонах України, відновлення їх конкурентоспроможності через призму фінансового забезпечення, вимагає розробки диференційованих підходів до формування стратегій фінансового забезпечення відновлення їх конкурентоспроможності у повоєнний період.

Основу для розробки диференційованих підходів до формування стратегій фінансового забезпечення відновлення конкурентоспроможності регіонів України у повоєнний період, складають результати аналітичних досліджень з врахуванням низки показників, які характеризують як рівень конкурентоспроможності так і рівень фінансового забезпечення територій у довоєнний та воєнний періоди. У цьому аспекті посилюється потреба у розробці певних методичних підходів до оцінки фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів України, які дозволять не лише комплексно оцінити конкурентоспроможність та фінансове забезпечення регіонів, а й дозволять обґрунтовано підійти до формування стратегій фінансового забезпечення відновлення конкурентоспроможності у повоєнний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць дає підстави свідчити про недостатньо висвітлені питання, пов'язані із формуванням методики оцінки фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів України. Існуючі методики в переважній більшості спрямовані конкретно на оцінку конкурентоспроможності регіонів України. Зокрема, методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіонів України розробили у своїх працях: Аксьонова І.В. [3], Гоблик В.В. [4], Лазарева С.В. [5], Ковальська Л.Л. [6], Коренюк Л.В. [7], Кулакова С.Ю. [2], Нестеренко С.С. [8], Паулик А.Я. [9], Пугачевська К.Й. [10], Швець В.Л. [11]. Окремі питання, пов'язані із аналітичними аспектами дослідження фінансового забезпечення регіонів України висвітлювали у своїх працях: Машлій Г.Б. [1], Мироненко М.Ю. [12], Перепелюкова О.В. [13], Петрушенко Ю.М. [14], Придко Р.О. [15], Цимбалюк І.О. [16] та інші.

Однак, незважаючи на наявність праць, спрямованих на формування методики оцінки конкурентоспроможності та визначення напрямів аналізу фінансового забезпечення регіону, відсутніми залишаються

методичні підходи, які дозволять комплексно здійснити оцінку фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів України.

Мета статті полягає у розробці методичних підходів до здійснення комплексної оцінки фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів України в контексті формування стратегій фінансового забезпечення відновлення їх конкурентоспроможності у повоєнний період.

Виклад основних результатів дослідження. Важливим завданням формування методики є обчислення показників, які дадуть змогу сукупно відображати загальний рівень фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів. Важливість формування методичних підходів до оцінки фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів, зумовлено наступними чинниками:

- за результатами оцінки буде визначено сукупний рівень конкурентоспроможності регіонів України у воєнний період порівняно із довоєнним періодом, що дозволить виявити зміни та чинники впливу;
- в результаті оцінки буде визначено сукупний рівень фінансового забезпечення регіонів України у довоєнний та воєнний періоди, що дозволить виявити зміни та тенденції;
- результати оцінки дозволять визначити сукупний рівень фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів України, що складатиме основу для формування управлінських завдань та рішень в напрямку фінансового забезпечення регіонів у повоєнний період;
- результати оцінки дадуть змогу порівняти рівень конкурентоспроможності регіонів України із рівнем їх фінансового забезпечення, що в кінцевому підсумку дозволить визначити вплив фінансового забезпечення на рівень конкурентоспроможності регіонів України;
- результати оцінки дадуть змогу розробити стратегії фінансового забезпечення розвитку регіонів України в контексті відновлення їх конкурентоспроможності у повоєнний період.

Зважаючи на вище зазначене, в основу оцінки рівня фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів України буде покладено методи оцінювання, які дозволять звести в інтегральні показники низку часткових показників, які характеризують конкурентоспроможність та фінансове забезпечення регіонів. Зокрема, основними етапами формування методики проведення оцінки рівня фінансового забезпечення регіонів України є: визначення мети, як головного орієнтиру проведення оцінки та отримання результатів; визначення завдань, об'єктів, суб'єктів та предмету оцінювання; обрання методів та джерел інформації для здійснення комплексної оцінки; визначення напрямів оцінки та сукупності показників, покладених в основу розрахунків; визначення математичних і статистичних інструментів обчислення часткових та інтегральних показників, а також групування регіонів.

Головним і найбільш вагомим етапом розробки методичних підходів до оцінки фінансового забезпечення

конкурентоспроможності регіонів є визначення напрямів даної оцінки та показників, які найбільш точно дозволять отримати результати та забезпечити досягнення поставленої мети.

Для отримання якісних результатів оцінки фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів України, на етапі визначення напрямів та показників оцінки, необхідно дотримуватись наступних принципів:

✓ *принцип цілісності* – усі показники в межах кожного із напрямів оцінки повинні відображати конкурентоспроможність і фінансове забезпечення регіону як цілісні складові розвитку регіону;

✓ *принцип логічної послідовності* – усі показники, які використовуються під час оцінки мають мати логічний зміст і характеризувати конкурентоспроможність та фінансове забезпечення регіонів;

✓ *принцип наукового обґрунтування* – усі показники, які відібрані для оцінки мають мати наукове пояснення та обґрунтування;

✓ *принцип цільової спрямованості* – усі показники повинні бути підібрані таким чином, щоб забезпечити досягнення поставленої мети;

✓ *принцип об'єктивності* – усі показники, які будуть використані під час оцінки мають бути реальними, а не надуманими;

✓ *принцип дієвості* – усі показники, відібрані для оцінки мають забезпечити отримання результатів, які дозволять сформувати практичні рішення та стратегії фінансового забезпечення відновлення конкурентоспроможності регіонів України у повоєнний період.

На нашу думку, основними напрямками оцінки фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів є інтегральна оцінка їх конкурентоспроможності та інтегральна оцінка їх фінансового забезпечення. Зважаючи на те, що конкурентоспроможність є багатограним феноменом регіону, а джерела фінансового забезпечення їх розвитку не обмежуються одним показником, актуалізуються питання, пов'язані із визначенням напрямів інтегральної оцінки окремо конкурентоспроможності та окремо напрямів оцінки фінансового забезпечення.

З метою визначення основних напрямів інтегральної оцінки конкурентоспроможності досліджено існуючі методики. Зокрема, Аксьонова І.В. та Серова І.А. до основних напрямків оцінки конкурентоспроможності регіонів відносять: економічну складову; соціальну складову; демографічну складову; екологічну складову [3, с. 61]. Швець В.Л. та Іванова М.І. до основних напрямів комплексної оцінки конкурентоспроможності відносять: ефективність використання ресурсів регіону, інвестиційну привабливість регіону, життєвий рівень населення регіону [11, с. 71]. Подібний підхід до визначення показників оцінки конкурентоспроможності регіону також подає Гоблик В.В. і автор зазначає, що основними індикаторами ефективності реалізації конкурентних переваг регіону є рівень життя населення, інвестиційна привабливість регіону та ефективність управління різними господарськими процесами [4].

На думку Нестеренко С.С. в основу оцінки конкурентоспроможності варто спрямувати показники, які формуються в межах таких груп: виробничий потенціал регіону і ефективність його використання; показники життєвого рівня населення; показники науки і освіти; показники інвестиційної активності; показники інфраструктурної забезпеченості [8, с. 15].

Лазарева Є.В. та Яблонська Н.В. в контексті проведення оцінки конкурентоспроможності пропонують враховувати показники за такими напрямками розвитку регіону як зовнішньоекономічна, інноваційна та інвестиційна діяльність, а також показників ефективності, продуктивності та фондодідачі [5, с. 26-27].

Пугачевська К.І. та Феєр О.В. визначають, що основним показником регіональної конкурентоспроможності виступає валовий регіональний продукт, зокрема його обсяг на душу населення. Разом з тим, автори пропонують обчислювати індекс конкурентоспроможності регіону на основі обсягу валового регіонального продукту, а саме співставляти ВРП конкретного регіону із середнім значенням аналогічного показника в цілому по країні. Відповідно регіони з індексом конкурентоспроможності вищим за одиницю відзначаються високим рівнем конкурентоспроможності, і навпаки [10]. Зазначений підхід є досить практичним із цієї позиції, що отримання результату не потребує значної затрати часу на збір та систематизацію даних.

Згідно до праці Коренюк Л.В., головними напрямками оцінки конкурентоспроможності регіонів, є інноваційна та інвестиційна діяльність, а також результати діяльності суб'єктів бізнесу [7, с. 132-133]. Основними напрямками розвитку регіонів, які відзначаються у методіці оцінки конкурентоспроможності регіонів України, яка розроблено Паулик А.Я. є розвиток інфраструктури, економіка, охорона здоров'я, освіта, інноваційна діяльність [9, с. 88].

Згідно до підходу Кулакової С.Ю. та Григор'євої О.В., напрямками оцінки конкурентоспроможності є забезпеченість природними ресурсами, рівень розвитку освіти, ефективність товарних та трудових ринків, розвиток бізнесу, інновації, ефективність використання наявних ресурсів [2, с. 63-65].

Ковальська Л.Л. інтегральну оцінку рівня конкурентоспроможності пропонує здійснювати за трьома напрямками: конкурентні переваги, рівень людського розвитку; рівень зовнішньоекономічної відкритості регіону [6, с. 117].

Систематизуючи результати досліджень в сфері формування методики оцінки конкурентоспроможності регіонів України, варто свідчити про їх спільні особливості та певні відмінності, які полягають в основному у визначенні напрямів та показників, які враховані під час здійснення інтегральної оцінки. Зокрема, з огляду на наукові напрацювання в даній площині, головними напрямками оцінки конкурентоспроможності регіонів є: забезпеченість природними ресурсами, інвестиційна діяльність, інноваційна діяльність, зовнішньоекономічна діяльність, освіта, охорона здоров'я, ефективність діяльності суб'єктів бізнесу, розвиток інфраструктури, трудові ресурси.

Зважаючи на існуючі методичні підходи в сфері оцінки конкурентоспроможності регіонів України та сучасний стан розвитку регіонів, розроблено власний підхід до оцінки конкурентоспроможності регіону, який базується на зведенні в групові інтегральні індекси показників, розмежованих за наступними напрямками: за обсягами виробничої та збутової діяльності, за забезпеченістю трудовими ресурсами, за

інноваційним розвитком, за обсягами інвестиційної діяльності. За результатами оцінки групових інтегральних індексів буде обчислюватись інтегральний індекс конкурентоспроможності регіону.

З метою інтегральної оцінки конкурентоспроможності необхідним також є визначення часткових показників (індикаторів), згідно до кожного із запропонованих напрямів (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями та показники інтегральної оцінки конкурентоспроможності регіону

Напрями інтегральної оцінки конкурентоспроможності	Показники
За обсягами виробничої та збутової діяльності	Обсяг виробництва продукції суб'єктами господарювання в розрахунку на 1 суб'єкт господарювання в регіоні Обсяг реалізації продукції суб'єктами господарювання в регіоні в розрахунку на 1 суб'єкт господарювання в регіоні Обсяг реалізації продукції підприємствами в розрахунку на 1 підприємство, функціонуюче в регіоні Обсяг експорту товарів в розрахунку на 1 підприємство, функціонуюче в регіоні Обсяг експорту товарів в розрахунку на 1 грн виробленої продукції суб'єктами господарювання в регіоні
За забезпеченістю трудовими ресурсами	Кількість працівників задіяних у виконанні наукових досліджень до загальної кількості найманих працівників у суб'єктів господарювання Питома вага найманих працівників у суб'єктів господарювання в регіонів в загальній кількості найманих працівників у суб'єктів господарювання в цілому в країні Питома вага найманих працівників на підприємствах у регіоні в загальній кількості найманих працівників на підприємствах в цілому в країні Витрати на оплату праці на підприємствах в регіоні в розрахунку на 1 найманого працівника у суб'єктів господарювання в регіоні Витрати на оплату праці на підприємства регіону в розрахунку на 1 підприємство, функціонуюче в регіоні
За інноваційним розвитком	Витрати на інновації підприємств в регіоні в розрахунку на 1 підприємство функціонуюче в регіоні Витрати на інновації підприємств в регіоні в розрахунку на 1 суб'єкт господарювання в регіоні Частка інноваційно-активних підприємств в загальній кількості підприємств в регіоні, % Частка інноваційно активних промислових підприємств у загальній кількості промислових підприємств в регіоні, % Частка підприємств регіону які впроваджували інновації до загальної кількості підприємств, які впроваджували інновації в регіоні
За обсягами інвестиційної діяльності	Обсяг капітальних інвестицій в розрахунку на одну особу наявного населення Обсяг капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища в розрахунку на 1 суб'єкт господарювання в регіоні Обсяг капітальних інвестицій в розрахунку на 1 суб'єкт господарювання в регіоні Частка капітальних інвестицій регіону в загальному обсязі капітальних інвестицій в цілому в країні, % Темп приросту капітальних інвестицій в регіоні

Джерело: розроблено автором

Наступним завданням в контексті визначення напрямів оцінки фінансового забезпечення конкурентоспроможності є обґрунтування напрямів та відбір показників для інтегральної оцінки фінансового забезпечення регіонів. В основі визначення напрямів оцінки фінансового забезпечення регіонів лежать джерела фінансового забезпечення регіону.

Загалом, зазначається, що провідним джерелом фінансового забезпечення регіонів є доходи регіону, тобто доходи місцевих бюджетів і відповідно аналіз джерел фінансового забезпечення передбачає аналіз усіх надходжень до місцевих бюджетів разом із офіційними трансфертами [1, с. 336; 17, с. 199]. Доходи

місцевих бюджетів є не лише важливим джерелом фінансового забезпечення, а й відзначають конкурентоспроможність регіонів України [16]. Таким чином, це дає підстави свідчити про важливість віднесення доходів місцевих бюджетів до одного із напрямів інтегральної оцінки фінансового забезпечення регіонів.

Аналіз наукових праць, спрямованих на теоретичне та аналітичне дослідження фінансового забезпечення розвитку регіонів, дає підстави свідчити, що значна їх кількість присвячена оцінці джерел формування фінансових ресурсів регіону, тобто оцінці сукупності джерел утворення грошових потоків регіону. Зокрема, на думку Перепелюкової О.В. головними показниками, що

дозволяють оцінити джерела формування фінансових ресурсів на регіональному рівні є: результати фінансово-економічної діяльності регіону (ВРП, обсяги сплачених податків, обсяги роздрібного товарообороту); обсяги інвестицій, у тому числі іноземних інвестицій; обсяги доходів бюджету; видатки бюджетів; міжбюджетні трансферти; кількість банків; обсяг активів банків, що знаходяться на території регіону; обсяги експорту та імпорту [13, с. 146]. На нашу думку, зазначені показники не достатньо підходять для оцінки джерел фінансового забезпечення регіонів, оскільки в більшій мірі характеризують джерела вхідних та вихідних грошових потоків регіону (експорт та імпорт, доходи та видатки бюджету).

Більшість наукових праць в яких висвітлюються теоретичні та практичні питання джерел формування фінансових ресурсів регіону свідчать, що головними показниками їх аналізу та оцінки, окрім доходів місцевих бюджетів (власних доходів місцевих бюджетів та офіційних трансфертів) є обсяги власних коштів суб'єктів господарювання, доходи населення, кредити, залучені суб'єктами господарювання, кошти іноземних інвесторів [12, с. 53; 14, с. 190-191]. Придко Р.О. досліджуючи основи фінансового забезпечення регіонів, до основних джерел фінансового забезпечення, окрім вище зазначених, також відносить: гранти; кошти, отримані в результаті місцевого партнерства; спонсорську

допомогу; міжнародну допомогу [15, с. 140].

Зважаючи на наявні наукові праці, які спрямовані на вивчення джерел формування фінансових ресурсів регіону, а також фінансове забезпечення регіонів до напрямів інтегральної оцінки фінансового забезпечення регіонів будемо відносити: доходи місцевих бюджетів; власні кошти суб'єктів бізнесу; кошти зовнішніх інвесторів; доходи населення. Перелік часткових показників в межах зазначених напрямів інтегральної оцінки фінансового забезпечення регіонів відображено у табл. 2.

Часткові показники в межах кожного із напрямів оцінки складають основу для обчислення групових інтегральних індексів фінансового забезпечення окремо за доходами місцевих бюджетів, за власними коштами суб'єктів бізнесу, за доходами населення, за коштами зовнішніх інвесторів. За результатами обчислення групових інтегральних індексів буде обчислено інтегральний індекс фінансового забезпечення регіону.

На основі результатів розрахунку інтегральних індексів конкурентоспроможності та фінансового забезпечення буде обчислюватись загальний інтегральний індекс фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіону. На рис. 1 систематизовано напрями оцінки фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів України.

Таблиця 2

Напрями та показники інтегральної оцінки фінансового забезпечення регіонів України

Напрями інтегральної оцінки фінансового забезпечення регіону	Показники
За доходами місцевих бюджетів	Доходи загального фонду місцевих бюджетів в розрахунку на 1 підприємство в регіоні Доходи загального фонду місцевих бюджетів в розрахунку на 1 особу наявного населення Доходи загального фонду місцевих бюджетів в розрахунку на 1 особу найманих працівників у суб'єктів господарювання в регіоні Доходи загального фонду місцевих бюджетів в розрахунку на 1 суб'єкт господарювання, функціонуючий в регіоні Темп росту доходів загального фонду місцевих бюджетів
За власними коштами суб'єктів бізнесу	Чистий прибуток, отриманий підприємствами в регіоні в розрахунку на 1 функціонуюче в регіоні підприємство Чистий прибуток, отриманий підприємствами в регіоні в розрахунку на 1 особу наявного населення Чистий прибуток, отриманий підприємствами в регіоні в розрахунку на 1 особу найманих працівників у суб'єктів господарювання в регіоні Чистий прибуток, отриманий підприємствами в регіоні в розрахунку на 1 суб'єкт господарювання в регіоні Темп росту обсягу чистого прибутку, отриманого підприємствами в регіоні
За доходами населення	Доходи населення в розрахунку на 1 особу наявного населення Співвідношення доходів та витрат населення Доходи населення в розрахунку на 1 суб'єкт господарювання в регіоні Доходи населення в розрахунку на 1 найманого працівника у суб'єктів господарювання в регіоні Доходи населення в розрахунку на 1 функціонуюче в регіоні підприємстві
За коштами зовнішніх інвесторів	Темп приросту прямих іноземних інвестицій в регіоні Питома вага регіону в загальному обсязі залучених прямих іноземних інвестицій в країну Обсяг прямих іноземних інвестицій на 1 особу наявного населення Обсяг прямих іноземних інвестицій в розрахунку на одне підприємство функціонуюче в регіоні Обсяг прямих іноземних інвестицій в розрахунку на 1 суб'єкт господарювання в регіоні

Джерело: розроблено автором

Важливим етапом формування методики оцінки фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів України є вибір математичних та статистичних інструментів обчислення часткових та інтегральних

показників. На даному етапі в першу чергу необхідно розрахувати відносні часткові показники за кожним напрямом оцінки, згідно методики їх обчислення (рис. 1).

Рис. 1. Напрями оцінки фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів України

Джерело: розроблено автором

Зважаючи, що усі часткові показники за напрямками оцінки мають різні значення та вимірюються в різних одиницях, необхідно здійснити їх стандартизацію, тобто привести до однієї величини. Для цього необхідно:

1) усі часткові показники в межах напрямів оцінки поділити на ті, ріст яких є позитивним для забезпечення конкурентоспроможності та фінансового забезпечення, та на показники, які навпаки в умовах зниження носять позитивний вплив на конкурентоспроможність та фінансове забезпечення регіону;

2) в сукупності показників, які є стимуляторами, визначаємо максимальне значення за певний період з помір усіх регіонів;

3) в сукупності показників дестимуляторів визначаємо найменше значення показника з помір усіх регіонів за певний період часу. Коли здійснено розподіл показників на стимуляторів та дестимуляторів і визначено відповідно, максимальне та мінімальне значення в сукупності, будемо здійснювати їх стандартизацію на формулами 1 (для показників стимуляторів) та 2 (для показників дестимуляторів):

$$x = \frac{X_{ij}}{X_{i \text{ макс.}}} \quad (1)$$

де, x – стандартизоване значення i -того часткового показника- стимулятора j -ого регіону;

x_{ij} – значення i -того часткового показника-стимулятора j -ого регіону;

$x_{i \text{ макс.}}$ – максимальне значення i -того часткового показника-стимулятора з помір усіх регіонів за певний період часу.

$$x = \frac{X_{i \text{ мін.}}}{X_{ij}} \quad (2)$$

де, x – стандартизоване значення i -того часткового показника-дестимулятора j -ого регіону;

x_{ij} – значення i -того часткового показника-дестимулятора j -ого регіону;

$x_{i \text{ мін.}}$ – максимальне значення i -того часткового показника-стимулятора з помір усіх регіонів за певний період часу.

За умови, коли усі часткові показники буде стандартизовано, їх варто звести в інтегральні індекси. Зокрема, в межах інтегральної оцінки

конкурентоспроможності будемо окремо обчислювати групові інтегральні індекси: груповий інтегральний індекс конкурентоспроможності за обсягами виробничої

та збутової діяльності регіону, за забезпеченістю регіону трудовими ресурсами; за інноваційним розвитком регіону та за обсягами інвестиційної діяльності регіону. В межах інтегральної оцінки фінансового забезпечення регіонів будемо обчислювати окремо груповий інтегральний індекс фінансового забезпечення за

доходами місцевих бюджету, за власними коштами суб'єктів бізнесу, за коштами зовнішніх інвесторів, за доходами населення. Для обчислення групових інтегральних індексів в межах окремих напрямів оцінки будемо застосовувати модифіковану модель середньої геометричної, яка має наступний вигляд:

$$I_g = \sqrt[n]{\prod (x_i + 1)} - 1 \quad (3)$$

де, I_g – груповий інтегральний індекс;

n – кількість часткових показників в окремій групі (в окремому напрямі оцінки);

x_i – окремий стандартизований частковий показник в межах певного напрямку оцінки;

За умов, коли буде обчислено групові інтегральні індекси в межах конкурентоспроможності та в межах фінансового забезпечення регіонів, необхідно обчислити інтегральний індекс конкурентоспроможності

регіону та інтегральний індекс фінансового забезпечення регіону. Інтегральний індекс конкурентоспроможності регіону будемо обчислювати за формулою середньої арифметичної:

$$I_k = \frac{(I_{в.з.д} + I_{т.р.} + I_{ін.д} + I_{інв.д})}{4}, \quad (4)$$

де, I_k – інтегральний індекс конкурентоспроможності регіону;

$I_{в.з.д}$ – груповий інтегральний індекс конкурентоспроможності регіону за обсягами виробничої та збутової діяльності;

$I_{т.р.}$ – груповий інтегральний індекс конкурентоспроможності регіону за забезпеченістю трудовими ресурсами;

$I_{ін.д}$ – груповий інтегральний індекс конкурентоспроможності регіону за інноваційним розвитком;

$I_{інв.д}$ – груповий інтегральний індекс конкурентоспроможності регіону за обсягами інвестиційної діяльності;

Інтегральний індекс фінансового забезпечення регіону будемо обчислювати також за формулою

середньої арифметичної:

$$I_{ф.з.} = \frac{(I_{д.м.б} + I_{в.к.с.б} + I_{к.з.і} + I_{к.н.})}{4}, \quad (5)$$

де, $I_{ф.з.}$ – інтегральний індекс фінансового забезпечення регіону;

$I_{д.м.б}$ – груповий інтегральний індекс фінансового забезпечення регіону за обсягами доходів місцевих бюджетів;

$I_{в.к.с.б}$ – груповий інтегральний індекс фінансового забезпечення регіону за обсягами власних коштів суб'єктів бізнесу;

$I_{к.з.і}$ – груповий інтегральний індекс фінансового забезпечення регіону за обсягами коштів зовнішніх інвесторів;

$I_{к.н.}$ – груповий інтегральний індекс фінансового забезпечення регіону за обсягами коштів населення;

За результатами обчислення інтегральних індексів конкурентоспроможності та фінансового забезпечення, необхідно обчислити загальний інтегральний індекс фінансового забезпечення

конкурентоспроможності регіону. Інтегральний індекс фінансового забезпечення регіону будемо обчислювати також за формулою середньої арифметичної:

$$I_{ф.з.к.} = \frac{(I_k + I_{ф.з.})}{2}, \quad (6)$$

де, $I_{ф.з.к.}$ – загальний інтегральний індекс фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіону;

I_k – інтегральний індекс конкурентоспроможності регіону;

$I_{ф.з.}$ – інтегральний індекс фінансового забезпечення регіону;

Розрахунок усіх інтегральних індексів дає можливість визначити рейтингове місце кожного регіону за певною ознакою. Чим вище значення інтегрального індексу, тим вищий рейтинг буде мати. Таким чином, регіону який буде відзначатись найвищим загальним інтегральним індексом фінансового забезпечення конкурентоспроможності, буде надано перше місце в

рейтингу усіх регіонів за рівнем фінансового забезпечення конкурентоспроможності.

Результати розрахунку інтегральних індексів дають змогу здійснити групування регіонів. В контексті групування регіонів за певною ознакою, будемо застосовувати статистичний підхід, що базується на визначенні групувального інтервалу:

$$r = \frac{I_{\max} - I_{\min}}{m}, \quad (7)$$

де, $I_{\max}$ – максимальне значення показника в сукупності;

$I_{\min}$ – мінімальне значення показника в сукупності;

m – кількість груп, які мають утворитись в результаті групування;

Згідно до даних розрахунків та методики оцінки фінансового забезпечення конкурентоспроможності, будемо виділяти чотири групи регіонів: регіони лідери, регіони з високим рівнем, регіони з середнім рівнем та регіони з низьким рівнем.

Загалом, практична апробація методичних підходів до оцінки фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів України дозволить здійснити:

- обчислення інтегрального індексу конкурентоспроможності регіонів України у довоєнний та воєнний періоди;
- обчислення інтегрального індексу фінансового забезпечення регіонів України у довоєнний та воєнний періоди;
- обчислення загального інтегрального індексу фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів України у довоєнний та воєнний періоди;
- визначення рейтингу регіонів за інтегральними індексами конкурентоспроможності та фінансового забезпечення;
- визначення рейтингу регіонів за загальним інтегральним індексом фінансового забезпечення конкурентоспроможності;
- визначення середнього рівня конкурентоспроможності регіону в цілому по Україні у довоєнний та воєнний періоди;
- визначення середнього рівня фінансового забезпечення регіону в цілому по Україні у довоєнний та

воєнний періоди;

- визначення середнього рівня фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіону в цілому по Україні у довоєнний та воєнний періоди;
- групування регіонів окремо за рівнем конкурентоспроможності та окремо за рівнем фінансового забезпечення;
- групування регіонів за рівнем фінансового забезпечення конкурентоспроможності.

Висновки. Розроблена методика оцінки фінансового забезпечення конкурентоспроможності регіонів України, дозволить: здійснити оцінку конкурентоспроможності регіону та виявити тенденції її зміни у воєнний період порівняно із довоєнним періодом; обґрунтувати основні чинники зміни конкурентоспроможності та виявити ключові пріоритети розвитку окремих регіонів у повоєнний період; оцінити рівень фінансового забезпечення розвитку регіонів України та виявити зміни у воєнний період порівняно із довоєнним періодом; порівняти рівень конкурентоспроможності регіонів України із рівнем їх фінансового забезпечення як у довоєнний так і воєнний періоди; отримати результати для формування стратегій фінансового забезпечення відновлення конкурентоспроможності регіонів України у повоєнний період; визначити альтернативні джерела фінансового забезпечення відновлення конкурентоспроможності регіонів України у повоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Машлій Г.Б., Мосій О.Б., Галушак О.Я., Галушак М.П. (2024). Теоретичні та практичні аспекти фінансового забезпечення регіонального розвитку. Економічний простір, № 190. С. 335-339. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-60>
2. Кулакова С.Ю., Григор'єва О.В. (2025). Конкурентні переваги регіонів як чинник стійкої післявоєнної трансформації України. Економіка і регіон, № 2(97). С. 60-68. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2025.2\(97\).3788](https://doi.org/10.26906/EiR.2025.2(97).3788)
3. Аксьонова І.В., Серова І.А. (2011). Визначення конкурентоспроможності регіону та система показників її оцінки. Бізнес Інформ, № 7(11). С. 59-61. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/2678>
4. Гоблик В.В. (2023). Конкурентоспроможність економіки регіону та регіональний розвиток. Економіка та суспільство, Вип. 47 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-83>
5. Лазарева Є.В., Яблонська Н.В. (2011). Методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності регіону. Регіональна економіка, № 1. С. 23-31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2011_1_5
6. Ковальська Л.Л. (2013). Методичні підходи до аналізу та оцінювання конкурентоспроможності регіону. Актуальні проблеми економіки, № 3. С. 109-124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2013_3_13
7. Коренюк Л.В. (2018). Фінансові чинники конкурентоспроможності регіону у контексті децентралізації. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки, № 35. С. 130-140. DOI: <https://doi.org/10.31498/2225-6725.35.2018.139506>
8. Нестеренко С.С. (2021). Методичні аспекти оцінювання конкурентоспроможності регіону і регіональних конкурентних переваг. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки, Вип. 41. С. 11-15. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2021-41-2>
9. Паулик А.Я. (2021). Оцінка конкурентоспроможності економіки регіону: вітчизняний та закордонний досвід. Наукові праці МАУП. Економічні науки, № 4(63). С. 86-90. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/63-14>
10. Пугачевська К.Й., Фейр О.В. (2023). Конкурентоспроможність економіки регіону: підходи до оцінювання. Економіка та суспільство, Вип. 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-89>

11. Швець В.Л., Іванова М.І (2012). Формування та оцінка конкурентоспроможності регіонів України в умовах глобалізації економіки. Академічний огляд, № 2(37). С. 67-74. URL: <https://surl.li/wkbicd>
12. Мироненко М.Ю., Гайдей О.В. (2018). Джерела формування фінансових ресурсів регіону. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі, № 4(89). С. 52-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2018_4_8
13. Перепелюкова О.В. (2019). Методичне забезпечення оцінки фінансового потенціалу регіонів України. Інтелект XXI, № 6. С. 143-147. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2019-6.26>
14. Петрушенко Ю.М., Венцель В.Т., Височина А.В. (2020). Фінансова політика місцевого розвитку : монографія. Суми: СумДУ, 380 с. URI: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79909>
15. Придко Р.О. (2024). Основи фінансового забезпечення розвитку регіонів та громад: теоретичний аспект. Науковий вісник Ужгородського університету, Вип. 1(63). С. 136-142. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1\(63\).136-142](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1(63).136-142)
16. Цимбалюк І.О., Павліха Н.В., Корнелюк О.А. (2023). Місцеві бюджети як основа фінансової самостійності та конкурентоспроможності територій. Економіка і суспільство, Вип. 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-107>
17. Сахно Т., Сарана Л. (2023). Фінансове забезпечення територій України в сучасних умовах: регіональний аспект. Вісник Хмельницького національного університету, № 5. С. 197-203. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-322-5-33>

References:

1. Mashlii, H.B., Mosii, O.B., Halushchak, O.Ia., & Halushchak, M.P. (2024). Teoretychni ta praktychni aspekty finansovoho zabezpechennia rehionalnoho rozvytku [Theoretical and practical aspects of financial support for regional development]. *Economic Space*, No. 190. Pp. 335-339. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-60> [in Ukrainian].
2. Kulakova, S.Iu., & Hryhorieva, O.V. (2025). Konkurentni perevahy rehioniv yak chynnyk stiikoi pislavoiennoi transformatsii Ukrainy [Competitive advantages of regions as a factor of sustainable post-war transformation of Ukraine]. *Economy and Region*, No. 2(97). Pp. 60-68. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2025.2\(97\).3788](https://doi.org/10.26906/EiR.2025.2(97).3788) [in Ukrainian].
3. Aksonova, I.V., & Sierova, I.A. (2011). Vyznachennia konkurentospromozhnosti rehionu ta systema pokaznykiv yii otsinky [Defining the competitiveness of the region and the system of indicators for its assessment]. *Business Inform*, No. 7(11). Pp. 59-61. Retrieved from: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/2678> [in Ukrainian].
4. Hoblyk, V.V. (2023). Konkurentospromozhnist ekonomiky rehionu ta rehionalnyi rozvytok [Competitiveness of the regional economy and regional development]. *Economy and Society*, Iss. 47 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-83> [in Ukrainian].
5. Lazareva, Ye.V., & Yablonska, N.V. (2011). Metodychnyi pidkhid do otsinky konkurentospromozhnosti rehionu [Methodological approach to assessing the competitiveness of the region]. *Regional Economy*, No. 1. Pp. 23-31. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2011_1_5 [in Ukrainian].
6. Kovalska, L.L. (2013). Metodychni pidkhody do analizu ta otsiniuvannia konkurentospromozhnosti rehionu [Methodological approaches to the analysis and assessment of regional competitiveness]. *Current economic issues*, No. 3. Pp. 109-124. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2013_3_13 [in Ukrainian].
7. Koreniuk, L.V. (2018). Finansovi chynnyky konkurentospromozhnosti rehionu u konteksti detsentralizatsii [Financial factors of regional competitiveness in the context of decentralization]. *Bulletin of the Azov State Technical University. Series: Economic Sciences*, No. 35. Pp. 130-140. DOI: <https://doi.org/10.31498/2225-6725.35.2018.139506> [in Ukrainian].
8. Nesterenko, S.S. (2021). Metodychni aspekty otsiniuvannia konkurentospromozhnosti rehionu i rehionalnykh konkurentnykh perevah [Methodological aspects of assessing the competitiveness of the region and regional competitive advantages]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*, Iss. 41. Pp. 11-15. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2021-41-2> [in Ukrainian].
9. Paulyk, A.Ia. (2021). Otsinka konkurentospromozhnosti ekonomiky rehionu: vitchyzniani ta zakordonnyi dosvid [Assessment of the competitiveness of the regional economy: domestic and foreign experience]. *Scientific works of the IAP0. Economic Sciences*, No. 4(63). Pp. 86-90. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/63-14> [in Ukrainian].
10. Puhachevska, K.I., & Feir, O.V. (2023). Konkurentospromozhnist ekonomiky rehionu: pidkhody do otsiniuvannia [Competitiveness of the regional economy: approaches to assessment]. *Economy and Society*, Iss. 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-89> [in Ukrainian].
11. Shvets, V.L., & Ivanova, M.I (2012). Formuvannia ta otsinka konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrainy v umovakh hlobalizatsii ekonomiky [Formation and assessment of the competitiveness of Ukrainian regions in the context of economic globalization]. *Academic Review*, No. 2(37). Pp. 67-74. Retrieved from: <https://surl.li/wkbicd> [in Ukrainian].

12. Myronenko, M.Iu., & Haidei, O.V. (2018). Dzherela formuvannia finansovykh resursiv rehionu [Sources of formation of financial resources of the region]. Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade, No. 4(89). Pp. 52-58. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2018_4_8 [in Ukrainian].
13. Perepeliukova, O.V. (2019). Metodychne zabezpechennia otsinky finansovoho potentsialu rehioniv Ukrainy [Methodological support for assessing the financial potential of regions of Ukraine]. Intellect XXI, No. 6. Pp. 143-147. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2019-6.26> [in Ukrainian].
14. Petrushenko, Yu.M., Ventsel, V.T., & Vysochyna, A.V. (2020). Finansova polityka mistsevoho rozvytku [Financial policy of local development]: monograph. Sumy: SumDU, 380 p. Retrieved from: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79909> [in Ukrainian].
15. Prydko, R.O. (2024). Osnovy finansovoho zabezpechennia rozvytku rehioniv ta hromad: teoretychnyi aspekt [Основи фінансового забезпечення розвитку регіонів та громад: теоретичний аспект]. Науковий вісник Ужгородського університету, Вип. 1(63). С. 136-142. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1\(63\).136-142](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2024.1(63).136-142) [in Ukrainian].
16. Tsymbaliuk, I.O., Pavlikha, N.V., & Korneliuk, O.A. (2023). Mistsevi biudzhety yak osnova finansovoi samostiinosti ta konkurentospromozhnosti terytorii [Local budgets as the basis of financial independence and competitiveness of territories]. Economy and Society, Iss. 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-107> [in Ukrainian].
17. Sakhno, T., & Sarana, L. (2023). Finansove zabezpechennia terytorii Ukrainy v suchasnykh umovakh: rehionalnyi aspekt [Financial support of the territories of Ukraine in modern conditions: regional aspect]. Bulletin of Khmelnytsky National University, No. 5. Pp. 197-203. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-322-5-33> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 26.09.2025 р.

Дата прийняття статті до друку: 16.10.2025 р.